

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Наставно-научно веће Правног факултета Универзитета у Београду, на својој седници од 21. септембра 2020. године, одредило је Комисију за преглед и оцену докторске дисертације кандидата Александра-Андрије Пејовића, под насловом **„Начело владавине права у Европској унији и њена политика проширења“**, у саставу: др Бранко Ракић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду, др Тања Мишчевић, редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду и др Маја Лукић Радовић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду, са задатком да достави Наставно-научном већу писани извештај о оцени ове дисертације. Пошто је тезу прегледала, Комисија Већу подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и докторској дисертацији

а) Основни подаци о кандидату

Александар-Андрија Пејовић је рођен 26. јуна 1974. године у Котору. Основну и средњу школу је завршио у Херцег-Новом. Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду – смер Енглески језик и књижевност је завршио септембра 1996. године. Мастер студије на Националном и Каподистријанском Универзитету у Атини на смеру „Државна управа и политичке науке – међународни односи“ је завршио 2003. године.

Радио је као професор енглеског језика у гимназији у Херцег-Новом до 2000. године, да би након тога почео да ради у Министарству иностраних послова СЦГ. Службовао је у Љубљани и у Скопљу, те и као представник СЦГ у Регионалној организацији за миграције, азил и расељена лица. У Министарству иностраних послова Црне Горе је обављао разне функције, директора за УН и међународне организације те директора за Европску унију, након чега јануара

2010. године бива постављен за шефа Мисије Црне Горе при ЕУ, изванредног и опуномоћеног амбасадора при ЕУ, као и сталног представника - изванредног и опуномоћеног амбасадора при Организацији за забрану хемијског оружја у Хагу. Децембра 2011. године је био постављен за главног преговарача Црне Горе за вођење преговора о приступању ЕУ, априла 2012. године за државног секретара за европске интеграције, те маја 2012. године за националног координатора за претприступну помоћ ЕУ Црној Гори. Од новембра 2016. до марта 2018. године је обављао и функцију министра у Влади Црне Горе задуженог за европске послове. Након тога је почео да ради као консултант на разним пројектима које финансира ЕУ.

Докторске академске студије права на Правном факултету Универзитета у Београду, Међународноправна ужа научна област, уписао је школске 2015/2016. године. Успешно је савладао све обавезе предвиђене студијским програмом за прву и другу годину докторских студија и испунио услов да пријави тему за израду докторске дисертације.

Кандидат је до сада објавио следеће научне и стручне радове:

- 1) „Црна Гора и регионална сарадња“, *Матица црногорска* 18-19/2004, стр. 79-104;
- 2) „Владавина права у политици пријема у Европску унију“, *Матица црногорска* 66/2016, стр. 7-24;
- 3) „Varijabilna realnost Zapadnog Balkana u kontekstu evropske integracije“, *Politička misao* 1/2018, стр. 74-95;
- 4) „The New Approach of the European Union in Accession Negotiations – the Focus on Chapters 23 'Judiciary and Fundamental Rights' and 24 – 'Justice, Freedom and Security'“, у: *United We Stand Strong – Papers from the Fifth International Scientific Conference of the European Studies Department* (ур. Ingrid Šikova *et al.*), Faculty of Philosophy at Sofia University „St. Kliment Ohridski“, Sofia 2018, стр. 73-85;
- 5) „Amendments to the Constitution in the Area of Judiciary in the Candidate Countries for the Membership in the EU – The Examples of Montenegro, Albania and Serbia“, у: *The Next Seven of the European Union – Reports from the Seventh International Scientific Conference of the European Studies Department* (ур. Ingrid Šikova *et al.*), Faculty of Philosophy at Sofia University „St. Kliment Ohridski“, Sofia 2020, стр. 119-134;

- 6) „Инструмент претприступне подршке Европске уније 2007-2027“, *Европско законодавство* 72/2020, стр. 16-29;
- 7) „The Development of the Left Transnational Political Associations in Europe“, у: *Strategic Streams: European Elections and The Future of Europe* (ур. N. Cvetićanin, A. Radulescu, J. Ateljević), Институт друштвених наука, Београд 2020, стр. 122-145.

Наставно-научно веће Правног факултета, на седници одржаној 25. јуна 2018. године, одобрило му је израду докторске дисертације на тему: „Начело владавине права у Европској унији и њена политика проширења“ и за ментора одредило проф. др Бранка Ракића.

Говори енглески, италијански, француски, македонски и словеначки, а служи се шпанским и португалским језиком. Члан је Менсе Црна Гора, почасни капетан Бокелске морнарице и аутор монографије *Лав и орлови - италијанска вањска политика према Албанији и Југославији у међуратном периоду 1918-1941*, те романа *Амабор*.

б) Основни подаци о дисертацији

Докторска дисертација кандидата Александра-Андрије Пејовића носи наслов „Начело владавине права у Европској унији и њена политика проширења“, има 417 страница и у потпуности је у складу са захтевима Универзитета у Београду у погледу форме и садржаја докторске дисертације. Сâму расправу чини 319 страница текста писаног компјутерским слогом (фонт *Times New Roman*, ћирилица, величина слова 12, проред 1, уобичајених маргина), што подразумева 18.351 редова, 201.615 речи и 1089 фуснота. Поред тога, у дисертацији се налазе насловне странице на српском (ћирилица и латиница) и енглеском језику, страница са информацијама о ментору и члановима комисије, страница са изјавама захвалности, странице са подацима о докторској дисертацији на српском и енглеском језику, укључујући резиме и кључне речи, 4 странице садржаја, попис литературе на 64 странице и биографију аутора. Библиографија обухвата уџбенике, монографије, зборнике радова, студије, чланке, судске одлуке, законодавне акте, правну тековину ЕУ, интернетске и остале изворе, писане на српском, енглеском и француском језику.

Расправа је подељена у десет делова. Први део дисертације представљају уводна разматрања, терминолошке напомене о основним појмовима и концептима у дисертацији, одређење предмета и циља дисертације, опис

структуре и методологије употребљене у поступку истраживања и израде текста. Суштина теме обрађена је кроз осам делова (глава) у два целинама, док се последњи, десети, део дисертације односи на закључна разматрања. Прва целина дисертације се односи на начело владавине права и Европску унију. Ова целина је подељена у четири главе. Прва глава се бави описом онога што сачињава владавину права ЕУ кроз поглавље *23 Правосуђе и темељна права* и поглавље *24 Правда, слобода и безбедност*. Друга глава првог дела се бави развојем владавине права унутар Европске уније од 2007. године до данас. У њему се даје осврт на став и деловање Европске комисије, Европског парламента, Савета ЕУ, те посебно разрађује улога Суда правде ЕУ. Трећа глава говори о односу између држава чланица по питању владавине права, односно разрађују се случајеви Мађарске и Пољске. Пета глава се бави будућим развојем владавине права унутар Европске уније, при чему се пажња посвећује утицају индиректних и директних кризних дешавања на област владавине права и представљају актуелни предлози за превазилажење потешкоћа у овој области, као и могућности за њихово спровођење. Други део рада представља политику проширења и њен однос према владавини права. Сачињавају га четири главе. У првој глави другог дела пружа се анализа владавине права у претходним проширењима и научене лекције, те се посебно указује на нови приступ у политици проширења из 2012. године и из 2020. године. У овој глави се обрађују и случајеви Бугарске, Румуније и Хрватске и њихово искуство с проширењем и каснијим дешавањима у области владавине права. У другој глави другог дела, која је и најопширнији део дисертације, приказује се утицај новог приступа на примерима Црне Горе и Србије. У овом делу се детаљно даје преглед начина на који ове две државе испуњавају обавезе на свом преговарачком путу у контексту поглавља 23 и 24. Трећа глава другог дела се бави улогом институција Европске уније у политици проширења у делу владавине права и у њој се обрађује деловање Европске комисије, Савета ЕУ и Европског парламента. У четвртог делу рада, који се бави улогом држава чланица у политици проширења у контексту условљености владавином права, анализирани су примери Немачке, Француске, Шведске и Холандије. У последњи део смештена су закључна разматрања.

2. Предмет и циљ дисертације

Докторска дисертација „Начело владавине права у Европској унији и њена политика проширења“, први пут у новијој домаћој литератури, пружа свеобухватан приступ владавини права као све важнијој теми за Европску унију

са све израженијим импликацијама по јединство и будућност како Уније, тако и њене политике проширења. У дисертацији се указује на разлике у разумевању, али и у могућностима и посвећености да се испуне критеријуми и норме који подразумевају начело владавине права. При том се посебно указује на чињеницу да се државе кандидати и потенцијални кандидати у напорима да приступе Унији сусрећу с низом потешкоћа у испуњавању потребних критеријума у делу владавине права. Указује се да је владавина права постављена у само средиште политике проширења према новој генерацији држава кандидата, али и да је овај нови претприступни механизам условљен владавином права за кандидате и потенцијалне кандидате резултирао тиме да се процес приступања значајно успорио и за дуже време одложио улазак у чланство услед немогућности да се испуне задати и очекивани услови и норме.

Циљ дисертације је да утврди да се владавина права, иако једно од темељних начела ЕУ, са закашњењем развијала у оквиру Уније и то у периоду највеће експанзије Европске уније, како у интерној интеграцији, односно јачању комунитарног приступа у низу политика, тако и кроз интеграцију нових држава у Европску унију. У овој светлости, суочена с низом изазова у разумевању, развоју и поштовању начела владавине права унутар саме Уније, владавина права се никад није у потпуности развила у праву и успешну политику ЕУ, што је за последицу имало да у периоду након ступања Лисабонског уговора на снагу сведочимо све већим проблемима у односима између одређених држава чланица и европских институција. Ово је, следствено, довело и до тога да се у оквиру политике проширења кроз механизме условљавања кандидата и потенцијалних кандидата владавина права наметне као предуслов, односно кључна обавеза у интеграционом процесу.

У складу са тим, кандидат испитује теоријску димензију појма владавине права, на темељу које идентификује творбене елементе датог појма. У истом циљу, кандидат истражује историјски контекст, како би утврдио начин на који се владавина права развијала током процеса унутрашње интеграције и ширења Европске уније. У раду на овој докторској дисертацији кандидат је користио више метода истраживања, у циљу детаљне анализе њеног предмета и ради доказивања радне хипотезе: правни метод, нормативни метод, аксиолошки метод, историјски метод, упоредноправни метод, социолошки метод, метод анализе садржаја, метод анализе случаја, метод логичког закључивања, те коначно статистички метод.

3. Основне хипотезе од којих се пошло у истраживању

У истраживању се пошло од једне основне хипотезе, у оквиру које је идентификовано неколико посебних хипотеза.

Општа хипотеза се заснива на полазној премиси да се концепт владавине права са закашњењем развијао у политику Европске уније и то тек у периоду након деведесетих година прошлог века захваљујући чињеници да је унутар ЕУ дошло до све веће усмерености међу државама чланицама да развијају нове заједничке политике. Како је прве деценије живота Европска унија углавном била фокусирана на економске теме, кандидат утврђује да ово није остављало довољно простора да се развијају друге политике, попут владавине права. Од деведесетих наопамо политика правосуђа и унутрашњих послова је, пак, почела да све више добија на ширини и снази и омогућила је да данас Европска унија бележи унапређен ниво сарадње на овом пољу. Ипак, и поред свега овога, кандидат констатује да се владавина права још није у потпуности развила у праву политику ЕУ, што је довело до разноликих утицаја и на државе чланице ЕУ, и на државе кандидате и потенцијалне кандидате за чланство.

Кандидат је размотрио и посебну хипотезу да међу постојећим државама чланицама Европске уније постоје значајне разлике у ставу према владавини права. Ово је разјашњено кроз низ примера у пракси, а посебно у односу према Пољској и Мађарској и у контексту различитог разумевања овог концепта на западу односно истоку Европе. Значајне разлике у ставовима и деловању чланица Европске уније су следствено томе довеле до тога да се сам концепт јединства Европске уније нађе пред питањем свог опстанка услед оваквих и овако супротстављених разлика.

Такође, кандидат је указао и на разнолико деловање и односе између институција ЕУ и држава чланица, што доводи до тога да у самој Европској унији не постоји јединствен став по питању начина на који се владавина права сагледава и примењује у пракси. Ову хипотезу је објаснио анализом позиција и проблема који су настали последњих година у комуникацији између Савета ЕУ, ЕК, ЕП, ЕСП и држава чланица, што је довело до све приметнијег размимоилажења између ставова држава чланица и институција ЕУ.

Кандидат додатно указује на то да даљи развој политике владавине права у оквирима Европске уније, кроз низ кризних дешавања кроз које Унија пролази већ више од деценије и потреба да се нађе минимум заједничког разумевања за оно што је комунитарни сет обавеза из области владавине права, може бити

успешан једино у случају да Европска унија успе да пронађе склад између различитих ставова, политичких дешавања и криза у којима се налази.

Кандидат је, такође, приказао чињеницу да се, услед потребе да се реши питање недостатака у области владавине права међу одређеним новим државама чланицама након великог проширења 2004. године, развио механизам којим покушава да се даље спроведе условљеност и након ступања у чланство. Пре свега о томе говоре примери Бугарске и Румуније и установљење Механизма за сарадњу и верификацију, где кандидат констатује неуспешност овог механизма да након 13 година дође до његовог укидања.

Кандидат је, такође, указао да је владавина права постављена на централно место нове политике проширења услед искустава с последњим проширењима. Приступ ЕУ је, тако, усмерен на напоре да се изнађе сложенији механизам да се преосталим државама кандидатима и потенцијалним кандидатима уведе политика условљености и онемогући пребрз улазак у чланство Уније, чиме би се осигурало да се не понове грешке претходних проширења. Истовремено, како кандидат примећује, ово омогућује да будуће државе чланице могу постати део ЕУ без сумњи да нису испуниле све услове.

Коначно, кандидат је на крају закључио да је за одређене кандидате и потенцијалне кандидате владавина права изузетно сложена и захтевна област која може успорити или за дуже време одложити улазак ових држава у чланство у Европској унији. У томе контексту, указао је на практичне примере, потешкоће и изазове с којима се државе проширења сусрећу у оквиру процеса интеграције.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Прву целину расправе (*Уводна разматрања*, стр. 15-41) чине основне поставке докторске дисертације, где кандидат образлаже кључне појмове који чине костур дисертације, предмет и циљ истраживања, као и методологију употребљену ради постизања раније постављеног циља. Кандидат на том месту примећује да терминолошка неконзистентност, различите правне традиције и различито тумачење начела владавине права данас представљају значајне потешкоће у покушајима да се дође до јединственог приступа овој теми. У уводним разматрањима се, тако, представљају начело владавине права, његова дефиниција, однос термина владавина права и правна држава, различити погледи на то шта је данас у модерном праву и социологији владавина права, те однос владавине права с темељним вредностима члана 2 УЕУ, као и других појмова од значаја за рад. Поред тога, кандидат указује на комплексан предмет

истраживања које може бити остварено само применом мултиметодолошког приступа који је у овом делу детаљно описан.

У првој глави прве целине (*Владавина права у Европској унији*, стр. 42-86) кандидат даје осврт на историјски развој концепта владавине права у европским земљама, нарочито у Енглеској, Немачкој и Француској, да би након тога приказао и начин на који се владавина права развијала упоредо с развојем Европске уније, у складу с поменутиим традицијама. Такође, кандидат констатује и место владавине права у правној тековини Европске уније; првенствено кроз приказ историјата развоја области владавине права ЕУ од седамдесетих година прошлога века до 2007. године, односно уласка Бугарске и Румуније у ЕУ. Кандидат приказује и поделу владавине права у оквиру два поглавља: Поглавље 23 – Правосуђе и темељна права; као и Поглавље 24 – Правда, слобода и безбедност. У овом делу се даје један исцрпан репозиторијум актуелне правне тековине, прикупљене на једном месту, што представља добар допринос свеобухватнијем сагледавању права ЕУ кроз призму обавеза држава кандидата за чланство.

У другој глави прве целине (*Развој владавине права унутар Европске уније од 2007. године до данас*, стр. 87-112), кандидат даје приказ развоја владавине права у ЕУ након великог проширења 2004. године, односно од 2007. године године до данас. Кандидат се у овом делу рада бавио начином на који су кључни делови правне тековине у области правосуђа и унутрашњих послова еволуирали у последњих 14 година. Такође, кандидат је посебну пажњу посветио и напорима Европске комисије у оквиру мандата три комисије које су функционисале у поменутом периоду. У том контексту, кандидат је, поред Европске комисије, приступио и анализи докумената и ставова Европског парламента, Савета ЕУ, и Европског суда правде. У том сагледавању примећује да се различите европске институције различито односе према питању јединственог приступа и примене владавине права унутар Уније, што има следствене реперкусије на успех промовисања и заштите владавине права у ЕУ.

У трећој глави прве целине (*Однос држава чланица по питању владавине права*, стр. 113-139) кандидат представља однос између држава чланица по питању владавине права и проблеме које овај различит приступ доноси по јединство Уније. При томе, кандидат кроз подробна објашњења и кроз анализу односа Мађарске и Пољске према другим државама чланицама, као с институцијама ЕУ представља сву дубину проблема тренутних односа унутар ЕУ. С посебном пажњом су обрађена дешавања у вези с уставним и

законодавним променама у Мађарској по питању судства, темељних права, аутономије универзитета и односа према цивилном друштву. С друге стране, реформа правосудног система и реперкусије по политичку сцену, као и значајна улога коју игра Европски суд правде у овом контексту су били у фокусу другог дела ове главе. Кандидат је кроз примере и различите ставове централноевропских држава у односу на старије државе чланице ЕУ доказао да владавина права све више постаје један од главних разлога за конфликте унутар ЕУ, што све више слаби јединство Уније и води је у перманентно кризно стање.

У последњој, четвртој глави прве целине, (*Будући развој владавине права унутар Европске уније*, стр. 140-154) кандидат је анализирао утицај кризних дешавања у ЕУ, као и могућег будућег развоја политика владавине права унутар ЕУ. У том контексту, кандидат је приказао кризна дешавања у делу миграција, институционалну кризу изазвану изласком Уједињеног Краљевства, економско-финансијску кризу, и најновију пандемијску кризу, при чему је кандидат посебно пажљиво обрадио утицај и потенцијалне реперкусије које актуелна пандемијска криза има на питање владавине права. Коначно, кандидат је заокружио ову област и питањем кризе темељних вредности, односно опасности по јединствен концепт владавине права у ЕУ. На крају главе, кандидат је сакупио и представио и могућности за јачање заједничке политике у области владавине права кроз различите предлоге и решења, не само она која предлажу различити учесници процеса у Европској унији, него је главу обогатио дајући и своје предлоге.

Друга тематска целина, која се односи на политику проширења и место владавине права у њој, такође, има четири главе.

У првој глави друге целине (*Владавина права у претходним проширењима и научене лекције*, стр. 155-201) кандидат се фокусирао на разраду појма владавине права у контексту политике проширења. У том контексту је анализирао и објаснио начин на који се овај део правне тековине позиционирао као све важнији механизам условљености тј. индикатор спремности земаља кандидата за чланство у Европској унији. Кандидат је, у том контексту, дао историјски приказ начина на који је владавина права третирана у претходним проширењима. Затим је разјаснио начин на који су политички критеријуми и владавина права постали основни захтев за чланство поред економских критеријума и спремности за спровођење целокупне правне тековине, да би кроз закаснили улазак Бугарске и Румуније добили на додатном значају. Кроз контекст уласка ове две државе у Европску унију и чињеницу да су оне добиле

специфични Механизам сарадње и верификације, кроз који се и након стицања чланства надгледа стање владавине права, кандидат је представио све важнију улогу која се придаје овом пољу у контексту односа међу државама чланицама ЕУ, али је указао и на немогућности да се кроз поменути механизам дође до решења за потешкоће у области владавине права које су наслеђене из претприступног периода. Такође, у овој глави је кандидат представио и преговоре Хрватске и дао приказ потребних услова које је ова земља морала да испуни како би отворила поглавља 23 и 24, али и чињеницу да од ње није очекивано да прође дужи временски период како би показала деловање владавине права у пракси. Коначно, кандидат је заокружио ову главу кроз представљање новог приступа у политици проширења који је донео преговарачки оквир ЕУ за Црну Гору и Србију. Начин на који је овај приступ предложен, разлози за његово увођење, клаузуле равнотеже и нова генерација мерила су исцрпно објашњени, што може представљати значајан допринос за будући истраживачки рад у овој области. Такође, кандидат је анализирао и приказао и актуелна дешавања везана за нови, унапређени приступ из фебруара 2020. године за Северну Македонију и Албанију. У том контексту, кандидат је указао на евентуалне реперкусије и изазове које овај најновији приступ носи по динамику процеса проширења у будућности.

Друга глава другог дела расправе (*Утицај новог приступа на примеру Црне Горе и Србије*, стр. 202-306) је најдужи део дисертације и у њему је кандидат представио утицај новог приступа на примеру Црне Горе и Србије. Следствено томе, кандидат је приказао преговарачки оквир Црне Горе и Србије, као и општу позицију ЕУ, те захтеве и очекивања које ЕУ има од ове две државе у интеграционом процесу. У том контексту се подробно представљају очекивања ЕУ, досад урађене активности и резултати Црне Горе и Србије у поглављу 23 и 24, институционални механизми за спровођење, праћење и извештавање о акционим плановима 23 и 24. Кандидат констатује да механизми које су Црна Гора и Србија развиле у овом погледу представљају једне од најкомплекснијих и најзахтевнијих у оквиру процеса проширења. У том смислу, кандидат је пружио синтезу постојећих области у оквиру оба поглавља уз примере из рада на свим подобластима ова два поглавља кроз приступ који подразумева компаративни приступ на појединим местима, односно појединачне примере из једне или друге државе. На овај начин је веома широка и разрађена област поглавља 23 и 24 успешно приказана на практичним примерима рада и активности које кандидати за чланство предузимају у процесу приступања, при чему је кандидатово познавање различитих детаља о процесу проширења из личне радне праксе

значајно допринело бољем разумевању промена у области владавине права током процеса приступања те самим тим и додатно обогатило предметну главу у практичном смислу.

Трећа глава друге целине (*Улога институција Европске уније у политици проширења у делу владавине права*, стр. 307-322) је посвећена представљању улоге институција Европске уније у политици проширења у делу владавине права. Како би се потврдио значај који владавина права има за Европску унију, односно деловање њених институција, кандидат је пружио обиље примера о ставовима Европске комисије, Савета ЕУ и Европског парламента. При том, кандидат је указао на изузетно важну улогу коју Европска комисија игра у предлагању политике коју усваја Савет Европске уније, те креирању и спровођењу политике проширења. Кандидат је пружио и анализу докумената кроз које Европска унија пласира ову своју политику. Поред ЕК, кандидат је посебно обрадио и Савет ЕУ, односно његов однос према политици проширења и, посебно, владавини права као круцијалној теми у оквиру новог приступа. Коначно, кандидат је сагледао и представио ставове и документе Европског парламента, позиције политичких групација, као и различитих гледишта у ЕП. Закључује се да ове три институције ЕУ учествују у веома комплексном механизму доношења одлука у Политици проширења, при чему кандидат наглашава да у том процесу свака од њих има своје место и улогу, те да су се развијале паралелно с променама и напретком у интеграцији унутар саме Европске уније. Такође, закључује се да ће, с обзиром на ситуацију у којој се ЕУ налази и чињеницу да постоји врло мало могућности да се у догледно време изради један нови уговор који би реформисао и регулисао најважнија питања Уније, оваква констелација односа остати важећа кад је у питању евентуално свако следеће проширење.

У оквиру четврте, и последње, главе друге целине (*Улога држава чланица у политици проширења у контексту условљености владавином права*, стр. 323-341) кандидат додатно расветљава улогу и ставове држава чланица у политици проширења у делу владавине права. Кандидат посебно указује на потребу да се на прави начин схвати политика проширења, односно све већа национализација ове политике кроз све израженије ставове држава чланица, пре свега: Немачке, Холандије, Шведске и Француске. Кроз сагледавање ставова и понашања ове четири државе чланице, кандидат је представио њихов однос према Европској комисији, њихове активности у Савету ЕУ, али и билатералне односе које имају с државама кандидатима и потенцијалним кандидатима.

У последњи део расправе (*Закључна разматрања*, стр. 342-348) смештена су завршна разматрања. На том месту кандидат сажето, али прецизно износи закључке до којих је дошао темељном анализом сваке од обрађених глава. У завршним разматрањима се износи рекапитулација онога што су претходне главе показале кроз методе коришћене у оквиру овог рада, при чему је свака глава дала и свој закључак који се сублимира у завршним разматрањима. Кандидат даје закључке као потврду постављених хипотеза, чиме обједињује своје тврдње кроз разматрања о путу који је политика владавине права прошла од почетака Европске уније до актуелног момента како у оквиру саме Уније, тако и у оквиру политике проширења.

Кандидат, тако, закључује да је начело владавине права са закашњењем почело да се кодификује у темељним документима Европске уније, те да данас међу постојећим државама чланицама Европске уније постоје значајне разлике у ставу према владавини права, које доводе до тога да се сам концепт Европске уније нађе пред питањем јединства у будућности. При томе, како кандидат изводи закључак, институције Европске уније поседују различите механизме за ношење с потенцијалним ризицима по темељне вредности, те се, истовремено, свака на свој начин односи према питању владавине права. Стога, како кандидат извлачи додатни закључак, даљи развој политике владавине права у оквирима Европске уније мора да се сагледава у контексту кризних дешавања и неуспеха ЕУ да оствари јединствен приступ према свим државама чланицама, као и потешкоћама механизма сарадње и верификације којим настављају да се примењују одређени критеријуми условљености из претприступног периода како би се решило питање недостатака у области владавине права.

Кандидат расправу завршава пажљивим закључком да је владавина права у најновијем процесу проширења постављена на централну позицију нове политике проширења, у складу с искуствима Уније с ранијим проширењима. Стога је за одређене државе кандидате и потенцијалне кандидате владавина права постала изузетно сложена и захтевна област која може успорити или на дуже време одложити улазак ових држава у чланство у Европској унији. Коначно, кандидат закључује да ће Унија и државе кандидати у предстојећем периоду пролазити кроз процес у којем ће морати да се донесу одлуке о томе који концепт владавине права може бити довољно квалитетан, свеобухватан и адаптиван како би задовољио све државе чланице, институције Уније и кандидате, те на тај начин очувао саму Европску унију.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

На основу изведеног истраживања, може се констатовати да је кандидат Александар-Андрија Пејовић показао смисао за научноистраживачки рад и дубинско разумевање начела владавине права и њеног места у политици проширења Европске уније према Западном Балкану. Одабрана тема „Начело владавине права у Европској унији и њена политика проширења“ је изузетно актуелна, научно потребна и друштвено оправдана тема и у складу је са до сада показаним научним интересовањем, способностима кандидата и његовим радним задацима. С обзиром на то да је предмет дисертације и нови приступ владавине права Европске уније у политици проширења, не постоји рад монографског карактера на ову тему у нашем праву. Једнако тако ни питање владавине права ни различита тумачења и приступи овој проблематици међу државама чланицама ЕУ нису подробније и значајније обрађени у нашој литератури. На тај начин ове области су додатно осветљене, те је указано на значај питања која су од пресудног значаја за наставак процеса проширења, али и развоја саме Европске уније.

Пред кандидатом је, дакле био деликатан и захтеван задатак да анализира веома комплексну природу начела владавине права, те јасно и прегледно изложи реперкусије које, услед непостојања јединственог сагледавања овог појма, данас постоје у Европској унији и њеној политици проширења, чему је са успехом одговорио. Садржај предмета дисертације је правилно структурисан, те обухвата појединачне и сложене појмове који детерминишу чиниоце појава у предмету дисертације и омогућава реализацију постављених циљева. Користећи обимну расположиву и претежно страну литературу, кандидат пружа преглед различитих мишљења и аргументовано износи своје ставове.

Докторска дисертација кандидата Александра-Андрије Пејовића представља самосталан рад о једном сложеном појму сарадње и амбицију у погледу обухватности научне дескрипције и научних објашњења чинилаца процеса и појава у предмету (узрока, својстава, садржаја, односа, последица), а с друге, актуелност научних и друштвених потреба за продубљивањем, верификацијом и применом сазнања о предмету дисертације. Дакле, према предмету, циљевима и садржају реч је о изузетно актуелном, те дескриптивно-експликативном истраживању које може да подстакне даљи развој теоријске мисли и друштвене праксе у области истраживања владавине права и политике проширења.

6. Закључак

На основу прегледа и оцене докторске дисертације под насловом „**Начело владавине права у Европској унији и њена политика проширења**“, кандидата Александра-Андрије Пејовића, Комисија налази да је дисертација урађена у свему према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Имајући претходно наведено у виду, Комисија је слободна да предложи Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду да прихвати овај рад као подобан за јавну одбрану, као и да одреди комисију пред којом ће кандидат бранити докторску дисертацију.

У Београду,
29. октобра 2020. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

др Бранко Ракић,
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

др Тања Мишчевић,
редовни професор Факултета политичких наука
Универзитета у Београду

др Маја Лукић Радовић,
ванредни професор Правног факултета
Универзитета у Београду